

สินทรัพย์สภาพคล่อง
(Assets Liquidity)

ธนาคารจะต้องมีสภาพคล่องเพียงพอและพร้อมเสมอทุกเวลา เพื่อเผชิญกับการลดลงของเงินฝากและการเพิ่มการปล่อยสินเชื่อของธนาคาร ดังนั้นจะสามารถกล่าวได้ว่าในเวลาใดเวลาหนึ่ง ธนาคารต้องการเงินจำนวนหนึ่งสำหรับความต้องการด้านสภาพคล่อง

สภาพคล่องของธนาคารนั้นเป็นไปได้ทั้งในรูปสินทรัพย์สภาพคล่อง (Asset liquidity) หรือหนี้สินสภาพคล่อง (Liability liquidity) "สินทรัพย์สภาพคล่อง" คือ สภาพคล่องที่ดำรงไว้ในรูปของสินทรัพย์ประเภทที่เรียกว่า สินทรัพย์สภาพคล่อง กล่าวคือ เป็นสินทรัพย์ที่ธนาคารสามารถขายหรือเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันทีหรือในช่วงเวลาสั้น ๆ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายมากนัก "หนี้สินสภาพคล่อง" เป็นสภาพคล่องที่วัดด้วยความสามารถของธนาคารที่จะหาเงินสดได้ทันทีหรือในช่วงเวลาสั้น ๆ โดยวิธีการเพิ่มหนี้สิน ซึ่งรวมถึงการกู้ยืม และการออก Certificate of deposit ด้วย

ในขั้นแรกอาจจะกล่าวได้ว่า ธนาคารมีสภาพคล่องเบื้องต้นอยู่ที่สินทรัพย์ที่เป็นเงินสด (Cash assets) เช่น เงินสดในมือ เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินฝากธนาคารอื่นในประเทศไทย และรายการเงินสดในระหว่างเรียกเก็บ (Cash items in process of collection) แต่ด้วยข้อยกเว้นบางประการ ข้อสมมุติฐานนี้พบว่าไม่ถูกต้องนัก เงินสดในมือควรจะถือไว้ในจำนวนน้อยให้เพียงพอ กับความต้องการที่จะใช้ในวันต่อวัน เงินฝากในบัญชีเงินสำรองที่ธนาคารแห่งประเทศไทยควรจะลดลงเพราะไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้ และมีได้เป็นสิ่งที่ทำให้เพิ่มความเชื่อถือของลูกค้าที่มีต่อธนาคารได้ ที่จริงแล้วธนาคารแห่งประเทศไทยควรจะพอใจที่จะเห็นเงินสำรองส่วนเกินในระดับต่ำกว่า

ที่เป็นอยู่ เพราะจะชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการใช้เงินมากขึ้น รายการเงินฝากระหว่างธนาคารควรจะอยู่ในปริมาณที่มีส่วนสัมพันธ์กับบริการที่ได้รับจากธนาคารนั้น ๆ สภาพคล่องของธนาคารบางส่วนได้มาจากความยืดหยุ่นในการใช้ยอดคลุ้ยระหว่างกัน แต่ยอดคลุ้ยระหว่างกันนี้ถือเป็นแหล่งสำคัญของสภาพคล่องไม่ได้ และประการสุดท้ายปริมาณของรายการเงินสดในระหว่างเรียกเก็บนั้นหมายถึง¹ รายการที่ถือเสมือนเงินสดที่อยู่ในระหว่างเรียกเก็บ เช่นเช็คคืน (Checks returned) เช็คที่ยังไม่ได้นำไปหักบัญชี (Uncleared checks) หรือเอกสารอื่นใดที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามที่อยู่ในระหว่างเรียกเก็บ จากที่ได้อธิบายมาจะเห็นว่าสินทรัพย์ที่เป็นเงินสด ไม่สามารถที่จะนับว่าเป็นแหล่งสำคัญของสภาพคล่องของธนาคารได้ ดังนั้นสินทรัพย์ใด ๆ ที่มีโอกาสให้เกิดรายได้แก่กิจการ ควรจะถือไว้ในอัตราที่ต่ำ ในจำนวนที่เพียงพอแก่การใช้

คำกล่าวที่ว่าเราจะหาสภาพคล่องได้จากบัญชีเงินให้กู้ยืมนั้น นับว่าเป็นคำกล่าวที่ไม่ถูกต้อง อาจจะเป็นไปได้ที่จะกล่าวถึงการบริหารเงินทุน โดยที่อาจมุ่งหวังที่จะหาสภาพคล่องจากบัญชีเงินให้กู้ยืม ซึ่งมีข้อแตกต่างคือ บางครั้ง flow ที่ผ่านเข้ามายัง Loan portfolio นั้น เป็นการจ่ายชำระเบื้องต้น (Gross) หรือสุทธิ (Net) เราจะพิจารณาเพียงแต่การเพิ่มขึ้นสุทธิในยอดรวมของ Loan portfolio ในการดำรงสภาพคล่อง ดังนั้นการหมุนเวียนของการได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ก็จัดว่าเป็นการเพียงพอในการที่จะทำให้ธนาคารสามารถดำรงยอดเงินให้กู้ยืมไว้ให้คงอยู่ในระดับที่มีอยู่แต่เดิม กล่าวคือถ้าธนาคารมียอดเงินให้กู้ยืมอยู่ 10 ล้านบาท และมีลูกหนี้นำเงินมาชำระในวันนี้ 1.5 ล้านบาท ธนาคารก็สามารถที่จะนำเอาเงินที่ได้รับเข้ามาจากการชำระหนี้ 1.5 ล้านบาทนี้ออกไปปล่อยให้ทำการกู้ยืมได้อีกทั้งหมด ซึ่งจะไม่ทำให้ยอดเงินให้กู้ยืมรวมของธนาคารผิดไปจากเดิม

¹ ประยูร จินดาประคินธุ์. การธนาคารพาณิชย์ การดำเนินงานและการบัญชี
พิมพ์ครั้งที่ 2 พระนคร : โรงพิมพ์ อักษรสมัย, 2514 หน้า 75.

นอกจากนี้ การขยายเงินให้กู้ยืมทั้งหมด สามารถจะใช้ประมาณความต้องการ ทางด้านสภาพคล่องได้ และการชำระหนี้ที่ได้รับทั้งหมดก็สามารถพิจารณาถึงที่มาของสภาพคล่อง วิธีนี้จะเป็นโอกาสที่จะพิจารณาถึงกระแสของการได้รับชำระหนี้คืนได้เองโดยอัตโนมัติ แม้ว่าเราจะคิดความไม่เป็นการยุ่งยากในการที่จะพยายามประมาณการเปลี่ยนแปลงในปริมาณของเงินให้กู้ยืมทั้งหมด เพื่อเป็นการกำหนดวันครบอายุเงินให้กู้ยืม ประมาณปริมาณของการหมุนเวียน ประมาณการปริมาณของเงินที่จะนำออกให้กู้ยืมได้ใหม่ และเรา รวมทั้งหมดนี้ เราด้วยกันก็จะเป็นการประมาณการขยายเงินให้กู้ยืมใหม่ทั้งหมด ดังนั้นเราจึงไม่สามารถนับว่าการได้รับชำระหนี้คืนจากลูกหนี้เป็นแหล่งที่มาของสภาพคล่องของธนาคาร แต่เราจะคาดคะเนความต้องการสภาพคล่องได้จากการเปลี่ยนแปลงสุทธิใน Total loan portfolio

คุณลักษณะของสินทรัพย์ที่ใช้ในการบริหารสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์

สินทรัพย์ที่ใช้ในการบริหารสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์นั้นคือ สินทรัพย์ประเภทที่เรียกว่าเป็นสินทรัพย์สภาพคล่อง เพื่อเป็นการง่ายและสะดวกในการที่จะเปลี่ยนสินทรัพย์สภาพคล่องเป็นเงินสด สินทรัพย์สภาพคล่องจะต้องมีคุณสมบัติหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. มีอายุการใช้งานสั้น
(Short term to maturity)
2. มีความพร้อมที่จะขายได้
(Readily marketable)
3. มีคุณลักษณะสูง (สำหรับความปลอดภัยในต้นทุน และเป็นสิ่งสนับสนุนความพร้อมในการที่จะขายได้)
(High Quality)
4. เป็นสินทรัพย์ที่ถือและใช้สำหรับวัตถุประสงค์ทางด้านสภาพคล่อง
(Assets held and used for liquidity purposes)

1. มีอายุการใช้งานสั้น มีความสำคัญเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในราคาของสินทรัพย์สภาพคล่อง เป็นคนว่า ราคาของพันธบัตร (Bond) และธนบัตร (Notes) เช่น ถ้าระดับอัตราดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงไป 2 % หลักทรัพย์ระยะยาวจะมีราคาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มากกว่าการเปลี่ยนแปลงในราคาของสินทรัพย์ระยะสั้น เรามักจะต้องการดำรงสินทรัพย์ที่มีราคาค่อนข้างคงที่ไว้ในบัญชีสภาพคล่อง เพราะสินทรัพย์ที่เรียกว่าในสินทรัพย์ในบัญชีสภาพคล่องจะเกิดขึ้นภายในระยะเวลาสั้น ๆ หลังจากการซื้อ

2. มีความพร้อมที่จะขายได้ ความพร้อมที่จะขายได้ของสินทรัพย์เกี่ยวเนื่องกับความสามารถที่เปลี่ยนสินทรัพย์เป็นเงินสด ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อกำหนด 2 ประการ คือ ราคาที่ต้องการและระยะเวลาที่ต้องการขายสินทรัพย์ ความพร้อมที่จะขายได้นี้มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการขายหลักทรัพย์ที่จะขายได้ในช่วงเวลาอันสั้น โดยไม่มีการเสียเปรียบในด้านราคาซื้อขายมากนัก

3. มีคุณลักษณะสูง ไม่ใช่เฉพาะแต่ในด้านลักษณะของหลักทรัพย์ที่ธนาคารซื้อเท่านั้น แต่ต้องแน่ใจว่าจะสามารถจะขายได้ในทันทีทันใด และจะต้องเป็นไปตามข้อบังคับของกฎหมายด้วย หลักทรัพย์ที่มีคุณลักษณะสูง มักจะอยู่ในรูปแบบที่มีมาตรฐาน เช่น หลักทรัพย์ของรัฐบาล และต้องเป็นที่ยอมรับของผู้ซื้อโดยปราศจากการลังเลใจในคุณสมบัติของผู้ขาย (issuer) หลักทรัพย์ ดังนั้นธนาคารไม่ควรจะถือสินทรัพย์ที่ไม่สามารถได้ถอนได้เมื่อครบกำหนดไว้ในบัญชีสภาพคล่อง

4. เป็นสินทรัพย์ที่ถือและใช้สำหรับวัตถุประสงค์ทางด้านสภาพคล่อง ข้อกำหนดนี้เป็นข้อกำหนดที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะรายการสินทรัพย์ที่อยู่ในบัญชีสภาพคล่องควรมีวัตถุประสงค์ในด้านนี้โดยเฉพาะ ธนาคารไม่สมควรที่จะถือเอาสินทรัพย์ที่มีได้หวังจะขายทันทีเมื่อเกิดความต้องการเป็นแหล่งที่มาของสภาพคล่องของกิจการ

กลุ่มของสินทรัพย์ที่ใช้ในการบริหารสภาพคล่องของธนาคาร

สินทรัพย์ที่ใช้ในการบริหารสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์นั้น เป็นสินทรัพย์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในบัญชีสภาพคล่องของธนาคาร,

"บัญชีสภาพคล่อง" คือ แหล่งชั่วคราวซึ่งเป็นที่รวบรวมสินทรัพย์ที่ใกล้เคียงเงินสด เพื่อไว้ใช้ตอบสนองการลดลงในเงินฝากหรือการเพิ่มขึ้นของเงินในบัญชี สภาพคล่องนี้ สามารถจะมียอดคล้อยเพิ่มขึ้นได้เมื่อเงินฝากเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าการเพิ่มขึ้นในเงินในบัญชีและจะลดลงได้เมื่อเงินฝากลดลงหรือเงินในบัญชีเพิ่มขึ้นเร็วว่าการเพิ่มขึ้นในเงินฝาก

ธนาคารต่าง ๆ มักจะหวังพึ่งบัญชีสภาพคล่องของธนาคาร เพื่อใช้เป็นคำตอบในการบรรลุถึงความต้องการทางด้านสินทรัพย์สภาพคล่อง จึงจัดได้ว่าบัญชีนี้เป็นแหล่งสำคัญของสภาพคล่อง

บัญชีสภาพคล่องของธนาคารจะประกอบด้วย

- ก. สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง (Primary Reserve)
- ข. สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง (Secondary Reserve)
- ก. สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง

การจัดสรรเงินทุนของธนาคารนั้น ธนาคารจะทำการกำหนดอัตราส่วนเงินทุนที่จะจัดสรรเพื่อสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง การแบ่งแยกสินทรัพย์ออกเป็นประเภท ๆ เป็นการจัดแบ่งที่มีได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในงบดุลของธนาคารพาณิชย์ แต่กระนั้นมันก็จัดได้ว่าเป็นแนวความคิดที่นับว่าสำคัญในการจัดการบริหารธนาคาร และเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์เหล่านั้นว่าจะสามารถนำมาใช้สนองอุปสงค์ในการเบิกเงินฝาก และอุปสงค์ในการกู้ยืมเงินของลูกค้าได้ในทันที สินทรัพย์สำรองประเภทนี้เป็นแหล่งเบื้องต้นของสภาพคล่องสำหรับธนาคารพาณิชย์

- ข. สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง

สิทธิอันดับสองในกระบวนการจัดสรรเงินทุน ก็คือการจัดแบ่งสำหรับสินทรัพย์สภาพคล่องที่เป็น Noncash ที่ช่วยสนับสนุนในการหารายได้ของธนาคาร สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองของธนาคารพาณิชย์ประกอบด้วยสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้

(Earning assets) ที่มีความคล่องตัวสูง ที่สามารถเปลี่ยนหรือขายเป็นเงินสดได้ใน
 ช่วงระยะเวลาอันสั้น และเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนัก หน้าที่สำคัญของสินทรัพย์สำรองประเภท
 นี้คือ ถือไว้เพื่อเป็นการเพิ่มเติม (Replenish) และเสริม (Supplement)
 สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองก็เช่น
 เดียวกับสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง ในการที่เป็นการอ้างถึงแนวความคิด
 ทางด้านเศรษฐศาสตร์ มากกว่าทางด้านการบัญชี และก็มีได้ปรากฏแยกออกให้เห็นเด่นชัด
 ในงบดุล ด้วยเช่นกัน

สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองมีส่วนช่วยให้การบริหารงานของธนาคาร
 บรรลุถึงจุดหมายทางด้านการประสิทธิภาพในการหากำไร และจุดหมายทางด้านสภาพคล่อง
 สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง เป็นที่รวมของเงินทุนที่มีไว้มีความต้องการใช้ใน
 ทันทีทันใด ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการหารายได้ให้แก่ธนาคาร แต่กระนั้นก็ยัง คงสามารถแลกเปลี่ยน
 เป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็ว

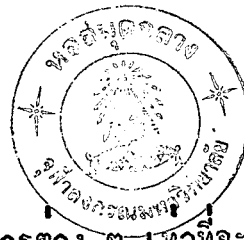
นอกจากคุณสมบัติโดยทั่วไปของสินทรัพย์สภาพคล่องที่กล่าวมาทั้ง 4 ประการ คือ
 1) มีอายุการใช้งานสั้น 2) มีความพร้อมที่จะขายได้ 3) มีคุณลักษณะสูง 4) เป็นสิน
 ทรัพย์ที่ถือและใช้สำหรับวัตถุประสงค์ทางด้านสภาพคล่อง สินทรัพย์ที่นำมาใช้ในการบริหาร
 สภาพคล่องแต่ละประเภทยังมีคุณลักษณะเฉพาะในตัวเองอีกด้วย

คุณลักษณะพิเศษของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง

สินทรัพย์สำรองอันค้ำหนึ่งของธนาคารพาณิชย์มีลักษณะพิเศษอยู่ 2 ประการ
 ประการแรกคือ สินทรัพย์ที่พร้อมเสมอที่จะตอบสนองการเบิกเงินของผู้ฝาก ผู้ฝากสามารถ
 เบิกเงินได้จากบัญชีเงินฝากของเขา ไม่ว่าจะเบิกเป็นเงินสด หรือโดยเขียนเช็คสั่งจ่าย
 ให้แก่ผู้อื่น ถ้าลูกค้าต้องการเงินสดทันที ธนาคารจะต้องจ่ายจากเงินสดในมือ (Vault
 cash) ของธนาคาร หรือถ้ามีไม่เพียงพอ ธนาคารก็จะต้องเปลี่ยนแปลงยอดดุลที่มีอยู่

กับธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารอื่น ๆ ที่ตนมียอดคุดอยู่ โดยเปลี่ยนมาเป็นรายการเงินสดในมือเพื่อจ่ายให้ลูกค้า แต่ลูกค้าเขียนเช็คเบิกจ่าย ธนาคารจะต้องใช้ยอดคุดกับธนาคารแห่งประเทศไทย หรือธนาคารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้จ่ายเงินตามเช็คโดยวิธีหักบัญชีระหว่างกัน ในประการที่สองสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งแสดงถึงขอบเขตที่ธนาคารสามารถขยายเงินกู้ใหม่และขอบเขตของการซื้อหลักทรัพย์ลงทุนเพิ่มเติม ถ้าสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งทั้งหมดมีปริมาณเพียงพอ เพียงเพื่อที่จะให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย และเพื่อที่จะสนองอุปสงค์ประจำวันของผู้ฝากเงิน ซึ่งไม่ช่วยก่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ธนาคารในการที่จะขยายการให้กู้ยืมหรือขยายการลงทุนลงไป หรือถ้าธนาคารมีสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งมากกว่าปริมาณที่กฎหมายกำหนด หรือมากกว่าปริมาณที่ธนาคารคิดว่าพอที่จะให้ความปลอดภัยแก่ธนาคาร ธนาคารก็สามารถที่จะนำส่วนเกินนี้ออกให้กู้ยืมหรือลงทุนได้

พิจารณาทุกอย่างเป็น ๆ ประการแรก ความสำคัญที่สังเกตเห็นได้ของสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่ง ดูเหมือนจะเป็นความสำคัญในหน้าที่ของการดำรงฐานะความสามารถของธนาคารพาณิชย์ในการตอบสนองอุปสงค์ในเงินทุน หรือความต้องการในการเบิกเงินของลูกค้า อย่างไรก็ตามแท้จริงแล้วหน้าที่ในการกำหนดขอบเขตซึ่งธนาคารสามารถจะขยายการให้กู้ยืมและลงทุน ได้กลายเป็นหน้าที่ในการพิจารณาที่มีอำนาจมาก เนื่องจากมีการคิดแปลสแก้ไขโครงสร้างทางการเงินและการธนาคารของประเทศให้ดีขึ้น จึงเป็นการขยายความสามารถของธนาคารกลางในการให้ความช่วยเหลือแก่ธนาคารพาณิชย์ในเวลาที่เกิดวิกฤตการณ์ทางภาวะเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อการลดความสำคัญของสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่ง ในฐานะที่เป็นหลักประกันของการชำระหนี้ของธนาคารลง เพราะเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามประกอบด้วยปริมาณเงินที่หมุนเวียนอยู่เสมอ และเพราะสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งกำหนดถึงความสามารถของธนาคารพาณิชย์ที่จะใช้จ่ายเงิน และกำหนดขอบเขตพื้นที่มีอยู่กบเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามในการดำเนินการให้กู้ยืมและลงทุน เจ้าหน้าที่ของธนาคารกลางที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับระบบเงินสำรองและการคลัง จะต้องทำการควบคุมปริมาณของสิน

ทรัพย์สินสำรองอันค้ำหนึ่ง ของธนาคารพาณิชย์อย่างใกล้ชิด ด้วยวิธีการต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้
เจ้าหน้าที่เหล่านี้มีความสามารถที่จะดำเนินการที่เป็นทั้งการสร้างและการทำลายเงินสำรอง
ซึ่งเขาจะกระทำการใด ๆ ลงไปด้วยความตั้งใจและมุ่งหวังที่จะสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรม
ทางธุรกิจภายในประเทศ โดยมีได้พิจารณาถึงความสามารถในการชำระหนี้ของธนาคารซึ่ง
หมายถึงสิ่งที่จะทำให้บรรดาเจ้าหน้าที่ของธนาคารมีความมั่นใจว่า ถ้าธนาคารมีความจำเป็น
หรือถูกบังคับให้ต้องชำระบัญชีเลิกกิจการ เจ้าหน้าที่ของธนาคารจะมีสิทธิ์ได้รับการชำระหนี้
คืนจากธนาคาร ความสามารถในการชำระหนี้นี้อาจพิจารณาอย่างง่าย ๆ ได้จากอัตราส่วน
ของหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม¹ ของธนาคาร เจ้าหน้าที่จะพอใจมากถ้าอัตราส่วนนี้ต่ำ เพราะ
ถ้ายิ่งต่ำก็จะยิ่งเป็นเครื่องป้องกันการสูญเสียให้แก่เจ้าหน้าที่ในกรณีที่ธนาคารต้องทำการชำระ
บัญชี ในทางตรงข้ามกับความต้องการของเจ้าหน้าที่ที่จะเห็นอัตราส่วนนี้ต่ำ เจ้าของหรือผู้ถือ
หุ้นอาจจะแสวงหาอำนาจเพื่อที่จะ (1) ขยายรายได้หรือ (2) เพราะการเพิ่มทุนใหม่
หมายถึงการลดอำนาจในการควบคุมกิจการลง ถ้าอัตราส่วนนี้สูงเกินไป ก็จะเป็นอันตราย
ต่อผู้ถือหุ้นของธนาคาร เพราะเขาอาจจะไม่ได้รับส่วนแบ่งจากการคืนทุนของธนาคาร

คุณลักษณะพิเศษของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง

สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองของธนาคารพาณิชย์ควรจะเป็นหรือ
เป็นแหล่งที่มาของสภาพคล่องอย่างแท้จริงของธนาคาร เพราะสินทรัพย์สำรองอันค้ำหนึ่งทั้ง
หมดของธนาคารไม่สามารถจะตอบสนองอุปสงค์ของผู้ฝากเงินในค่านเงินสดจากการเบิกเงิน
ฝากหรือจากค่านเงินในบัญชีได้เพียงพอ ธนาคารจะต้องนำหรือหาเงินสดไปจากสินทรัพย์
ประเภทที่จัดว่าเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง เพื่อรวมกับสินทรัพย์สำรอง
อันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง และนำไปใช้สนองอุปสงค์ต่างๆ ดังกล่าว

¹ Weston and Brigham. Managerial Finance. Third Edition.

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของสินทรัพย์สำรองอันดับสอง คือ การเพิ่มเติมและเสริมสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง ดังนั้นสินทรัพย์ที่ประกอบอยู่ในสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง จะต้องเป็นสินทรัพย์ที่พร้อมที่จะเปลี่ยนหรือขายเป็นเงินสดได้ทันที และยิ่งกว่านั้นในการแลกเปลี่ยนหรือขายนี้จะต้องไม่มีค่าใช้จ่ายหรือขาดทุนจากการขายเกิดขึ้นมากนัก สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองนี้ จะต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ¹ คือ

มีคุณลักษณะสูง

(High quality)

มีกำหนดอายุการไถ่ถอนสั้น, และ

(Short maturity)

จะต้องขายได้ในทันที

(Marketability)

ดังนั้นสินทรัพย์ที่ประกอบเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง จะต้องไม่มี Credit risk และ Money risk และจะต้องสามารถขายได้ทันทีในตลาดโดยปราศจากข้อแย้งใด ๆ

Credit risk หมายถึงความสามารถของผู้ออกตัว (Issuer) ที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของเขาในทันทีตามที่เขามุ่งหวังไว้ คือ ผู้ซื้อที่จะซื้อหลักทรัพย์ที่เขาเป็นผู้ออก มีความเชื่อถือในตัวและชื่อเสียงของผู้ออกตัว จึงทำการซื้อทันทีโดยไม่สงสัยหรือเสียเวลาตัดสินใจมากนัก ถ้ามีความเสี่ยงในการที่จะไม่ได้รับชำระเงิน ก็อาจจะเป็นผลมาจากราคาของหลักทรัพย์ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อมีการขายเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่รีบด่วน ถ้า

¹ Edward W. Reed. Commercial Bank Management. A Harper International Student Reprint. p. 139.

อายุของสินทรัพย์มีระยะเวลายาวนาน จะเกิดการเพิ่มขึ้นใน Percentage yield ของสินทรัพย์ด้วย เพราะราคาของสินทรัพย์นั้นจ่ายชำระตามเงื่อนไขที่สัญญาตามที่ตกลงกันได้ สมมติว่าธนาคารถือพันธบัตรราคา 100 บาท อายุ 10 ปี อัตราผลตอบแทน 3 % และถ้าอัตราดอกเบี้ยของตลาด (Market rate) เพิ่มขึ้นเป็น 4 % ถ้าจะให้พันธบัตรนี้มีอัตราผลตอบแทน 4 % ในตลาด ราคาตลาดของพันธบัตรนี้ก็จะลดลงเหลือ 91.82 และถ้าธนาคารจะต้องขายสินทรัพย์นี้เพื่อนำมาเพิ่มเติมสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันขั้นที่หนึ่ง ก็หมายความว่า ธนาคารต้องเปลี่ยนพันธบัตรราคา 100 บาท สมมติว่า 1,000 พัน เป็นเงินสด ธนาคารก็จะได้รับเงินเพียง 91,820 บาท ซึ่งจะขาดทุนไป 8,180 บาทในการขายครั้งนี้ และเป็นการขาดทุนที่ธนาคารต้องยอมรับ หรืออีกนัยหนึ่งถ้าธนาคารมีหลักทรัพย์ระยะสั้นอยู่ 100,000 บาท ครบกำหนดใน 6 เดือนอัตราดอกเบี้ย 3 % และต่อมาถ้าอัตราดอกเบี้ยของตลาดเพิ่มเป็น 4 % หลักทรัพย์นี้จะมีราคาตกลงเหลือเพียง 99,350 บาท จะเกิดการขาดทุนจากการขายเพียง 650 บาท

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากำหนดอายุเป็นสิ่งสำคัญมากในการเลือกสินทรัพย์ที่จะเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันขั้นที่สอง เพราะว่ายิ่งถ้าสินทรัพย์ที่กำหนดอายุการใช้งานยาวนาน ราคาของสินทรัพย์ก็จะมีเปลี่ยนแปลงได้มาก ถ้าอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดเปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นเหตุผลได้อย่างดีว่าทำไมธนาคารจึงพิจารณาเลือกแต่สินทรัพย์ระยะสั้น

ถึงแม้ว่าสินทรัพย์ที่เป็นส่วนประกอบในสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันขั้นที่สองอาจจะไม่มี Credit risk หรือมีเพียงเล็กน้อย และมีอายุการใช้งานสั้น และต้องมีความพร้อมเสมอที่จะนำออกขายได้ในตลาด เพราะมีคนบางกลุ่มหรือบางกลุ่มพร้อมเสมอที่จะซื้อสินทรัพย์เหล่านี้ทันทีที่ธนาคารนำออกขาย กล่าวคือ สินทรัพย์เหล่านี้เป็นสินทรัพย์ที่มี

Marketability

สูง

ส่วนประกอบของสินทรัพย์ในบัญชีสภาพคล่อง

1. ส่วนประกอบของสินทรัพย์ในบัญชีสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง
เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าใกล้เคียงกับเงินสด และมีลักษณะเป็นเงินสดของธนาคารพาณิชย์
ซึ่งสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ตรงตามค่าของสินทรัพย์โดยไม่ขาดทุนหรือขาด
ทุนแต่น้อย สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่งของธนาคารพาณิชย์ประกอบด้วย
รายการดังต่อไปนี้

ก. เงินสดในมือ

(Vault Cash)

ข. เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

(Balance at Bank of Thailand)

ค. ⁺ตั๋วเงินคลัง

(Treasury Bills)

ง. คอลโลน

(Call Loan)

จ. Deposit at Call หรือ Call Loan to Banks

ก. เงินสดในมือ

เงินสดในมือคือธนบัตร หรือเหรียญกษาปณ์ที่ธนาคารพาณิชย์ค้างไว้ใน
ธนาคาร ปริมาณความต้องการเงินสดแตกต่างกันไปในแต่ละธนาคาร ซึ่งในแต่ละธนาคาร
ก็เปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา จากประสบการณ์จะสอนแต่ละธนาคาร ได้อย่างดี ในแต่
ละฤดูกาล เช่น เมื่อเกิดการขาดแคลนขึ้น ในฤดูเก็บเกี่ยว, เทศกาลปีใหม่, ตรุษจีน
หรือเมื่อมีกระแสเงินสดรับสู่ธนาคารมาก เช่น เมื่อขายพืชผลได้ หรือเมื่อขายสินค้าได้
เป็นต้น แต่บางทีก็จะมีช่วงที่เงินสดขาดมืออย่างกระทันหันเกิดขึ้น โดยที่ธนาคารไม่ได้คาด
คิดไว้ก่อน

ด้วยเหตุที่ธนาคารเป็นสถานที่เก็บเงินของลูกค้า ลูกค้าจะให้ความสนใจใน
 ด้านการให้บริการของธนาคาร ทั้งในด้านการเก็บรักษาเงินสด ซึ่งจำเป็นต้องมีไว้เพื่อ
 สนองความต้องการประจำวันหรือในกรณีพิเศษ โดยธนาคารจะต้องเก็บรักษาเงินของเขาไว้
 ได้อย่างมั่นคงปลอดภัยในรูปที่พร้อมเสมอที่จะใช้ตอบสนองความต้องการได้ ธนาคารส่วนมาก
 จะหาเงินสดได้จากธนาคารกลางหรือสาขาธนาคารที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง แต่ก็มีบางแห่งที่ยัง
 คงใช้วิธีเอาจากเงินสดที่ส่งมาจากธนาคารตัวแทนของตน ดังนั้นขนาดของเงินสดในมือ
 มักจะเกี่ยวข้องกับระยะทางไกลไกลระหว่างธนาคารกับแหล่งที่มาของเงินสด ระยะทาง
 ในที่นี้วัดจากระยะเวลาที่จะได้มาซึ่งเงินสด ดังนั้นความสำคัญของเวลาจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
 ในการหาเงินสด ธนาคารที่หาเงินสดจากธนาคารกลางหรือจากธนาคารตัวแทนได้ง่าย
 ก็สามารถจะดำรงเงินสดในมือได้ในอัตราต่ำกว่าผู้ที่อยู่ไกลจากแหล่งที่มาของเงินสด
 เพราะว่าเมื่อลูกค้าต้องการเงินสดควรมีให้เขาทันที มิใช่ขยับออกไปก่อนเพราะไม่มีเงินหรือ
 มีไม่พอจ่าย

ถึงแม้ว่าธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ สามารถนับเอาเงินสดในมือเป็นส่วนหนึ่งของ
 การดำรงเงินสดสำรอง แต่ธนาคารต่าง ๆ ก็มักจะลดปริมาณการถือเงินสดให้เหลือน้อย
 ที่สุด เพราะไม่เพียงแต่ว่าเงินสดจะเป็นสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Nonearning
 asset) แต่เงินสดยังนำมาซึ่งปัญหาในด้านความปลอดภัย เพราะต้องเสียต้นทุนในการ
 รักษาป้องกันและประกันภัยการสูญหายที่จะเกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายขึ้นแก่ธนาคาร
 การถือเงินสดไว้ในปริมาณที่น้อยที่สุด เป็นหลักการที่ดีซึ่งธนาคารส่วนใหญ่ปฏิบัติเช่นนี้

เงินสด จัดได้ว่าเป็นสินทรัพย์ที่มีความคล่องตัวสูงสุด และเป็นสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิด
 ไรได้แก่กิจการ โดยทั่ว ๆ ไปวัตถุประสงค์ในการถือเงินสดมีอยู่ 3 ประการ¹

¹ John Maynard Keynes, The General Theory of Employment, Interest and Money. (New York: Harcourt Brace Jovanovich Inc., 1936), หน้า 170-74.

วัตถุประสงค์ด้านการดำเนินงาน (Transaction motive), วัตถุประสงค์ด้านการสำรองป้องกัน (Precautionary motive) และวัตถุประสงค์ด้านการแสวงหาผลกำไร (Speculative motive) สำหรับในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์โดยทั่ว ๆ ไป จะไม่มีการถือเงินสดไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร

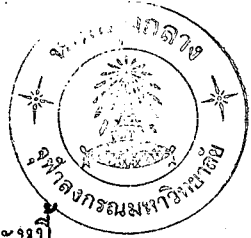
การถือเงินสดไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน คือความต้องการเงินสด เพื่อสนองการจ่ายชำระเงินอันเนื่องมาจากการดำเนินงานประจำวัน การจ่ายเงินเหล่านี้ รวมรายการต่าง ๆ เช่น การเบิกเงินฝาก และการรับเงินกู้ยืมของลูกค้า รายจ่ายค่าแรง เงินเดือนและดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคาร เป็นต้น

การถือเงินสดไว้เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการสำรองป้องกันนั้น เป็นการถือเงินสดไว้เพื่อสนองความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นโดยมิได้คาดคะเนไว้ แต่ธนาคารสามารถพยากรณ์ หรือจัดทำงบประมาณเงินสดได้อย่างแม่นยำใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดแล้ว ธนาคารก็แทบจะไม่ต้องการถือเงินสดเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการสำรองป้องกัน นอกจากนี้ธนาคารมีความพร้อมในอำนาจหรือความสามารถในการกู้ยืมเพื่อเผชิญกับเงินสดขาดมืออย่างกะทันหัน ก็จะช่วยลดการถือเงินสดส่วนนี้ลงไปได้ แต่มิใช่ว่าธนาคารจำเป็นต้องถือเงินสดไว้เพื่อวัตถุประสงค์ 2 ประการนี้ ส่วนใหญ่แล้วธนาคารจะถือเงินสดไว้เพียงบางส่วน นอกจากนั้นก็จะถือไว้ในรูปของหลักทรัพย์ หรือสินทรัพย์ที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับเงินสด

ข. เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยส่วนหนึ่งจะต้องดำรงไว้เป็นเงินฝาก และอีกส่วนหนึ่งยอมให้ดำรงไว้เป็นหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ปลอดภาระได้ และตามกฎหมายข้อบังคับของสำนักหักบัญชี ได้กำหนดให้ธนาคารที่เป็นสมาชิกของสำนักหักบัญชี ชำระหนี้ตามดุลยหักบัญชีระหว่างกันโดยผ่านธนาคาร แห่งระหว่างประเทศไทย เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และเพื่อลดภาระและเพื่อความปลอดภัยในการที่จะต้องเก็บรักษาเงินไว้ที่ธนาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีสาขาธนาคารในต่างจังหวัดที่มีสถานที่เก็บเงินสดคับแคบหรือไม่ปลอดภัย

เงินที่ฝากไว้ ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย ไม่มีดอกเบี้ย เพราะตามพระราชบัญญัติกำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510 มาตรา 12(2) บัญญัติไว้ว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับฝากประจำหรือกระแสรายวันโดยไม่จ่ายดอกเบี้ย

ค. ตั๋วเงินคลัง

ลักษณะของตั๋วเงินคลัง ก็คือเป็นตราสารที่รัฐบาลออกโดยสัญญาจะชำระหนี้ให้แก่ผู้ถือ ในกำหนดระยะเวลาหนึ่ง โดยมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ย ตั๋วเงินคลังนี้จะออกจำหน่ายในระบบหักส่วนลด (discount basis) ตั๋วเงินคลังนี้รัฐบาลจะออกมาจำหน่ายในกรณีที่รัฐบาลจำเป็นต้องใช้เงินในช่วงระยะเวลาสั้นไม่เกิน 1 ปี ในประเทศไทยมีระยะเวลา 63 วัน จำนวนเงินที่ออกในแต่ละครั้งเป็นจำนวนมาก เช่นออกเมื่อเดือนมิถุนายน 2518 จำนวน 900 ล้านบาท ธนาคารแห่งประเทศไทยถืออยู่ 247.4 ล้านบาท ธนาคารพาณิชย์ 502.5 ล้านบาท เงินกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน 124.5 ล้านบาท และอื่น ๆ อีก 25.6 ล้านบาท วิธีการจำหน่ายตั๋วเงินคลัง โดยวิธีการประมูล เช่นมูลค่าตั๋ว 100 มีผู้มาประมูล 3 ราย รายที่ 1 ให้ 96 บาท นั่นคือส่วนลด 4 บาท รายที่ 2 ให้ 95 บาท ส่วนลด 5 บาท และรายที่ 3 ให้ 97 บาท ส่วนลด 3 บาท ผู้ที่ให้ราคาสูงสุดคือ 97 บาท จะเป็นผู้ซื้อได้ไป ส่วนการขายโดยผ่านธนาคารแห่งประเทศไทย ก็จะเป็นไปตามที่กำหนดไว้โดยปกติแล้วการซื้อขายตั๋วในคลังในปัจจุบันจะทำการประมูลกันทุกวันศุกร์ ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย

เวลาซื้อตั๋วเงินคลัง ธนาคารจะได้รับส่วนลดทันที ถ้าธนาคารเก็บไว้จนครบกำหนดส่วนลดที่ได้รับก็จะตกเป็นรายได้ของธนาคารทั้งหมด แต่ถ้าธนาคารขายคืนก่อนครบกำหนด ก็จะต้องคืนส่วนลดกลับไปบางส่วน เวลาขายคืนให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยจะนำเงินเข้าบัญชีเงินฝากให้ ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย

¹ที่มา รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ประจำเดือน สิงหาคม 2518 ของธนาคารแห่งประเทศไทย.

วิธีการหาเงินของรัฐบาลเพื่อให้ได้มากที่สุด ควรจะคำนึงถึงระยะเวลา การไถ่ถอนให้เป็นช่วงระยะเวลาที่สอดคล้องกับจังหวะการลงทุนของธุรกิจและเอกชน ทั่วไป เช่นวันครบกำหนดการไถ่ถอน ควรจะอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ธุรกิจจะต้องเสีย ภาษีเงินได้ให้กับสรรพากร เพื่อว่าธุรกิจที่จำเป็นจะต้องใช้เงินจำนวนหนึ่งไว้เสียภาษี ระหว่างที่รอระยะเวลาจะเสียภาษี จะได้นำไปลงทุนหาผลประโยชน์ได้ เมื่อถึงเวลาจะ ต้องจ่ายเสียภาษีก็จะเป็นเวลาที่ได้รับเงินจากการไถ่ถอนพอดี

สาเหตุที่มีผู้นิยมซื้อตั๋วเงินคลัง

1. มีความคล่องตัวสูงมาก ใกล้เคียงกับการดำรงเงินสดไว้
2. คอกเบี้ยที่ได้ ไม่ต้องนำไปรวมเพื่อเสียภาษีเงินได้
3. ธนาคารพาณิชย์สามารถที่จะถือเอาตั๋วเงินคลังแทนเงินสดสำรองได้บาง

ส่วนควย

ง. คอลโลน

เป็นการให้กู้ยืมเงินแก่ธนาคารพาณิชย์อื่น บริษัทเงินทุน หรือบริษัททั่ว ๆ ไปที่มีขนาดใหญ่ เท่าที่ปฏิบัติกันมาเป็นการกู้ยืมระยะสั้น เพื่อนำเงินนี้ไปใช้พียงฐานะเงิน สดสำรองหรือสภาพคล่องของธนาคาร หรือในบางกรณีบริษัทดังกล่าวขาดเงินทุนหมุน เวียนกระชั้นหัน ซึ่งอาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า Overnight Loan โดยธนาคาร ผู้จะออกเช็คของธนาคารสั่งจ่ายที่ธนาคารแห่งประเทศไทยให้ธนาคารผู้ให้กู้ถือไว้ หรือ อาจจะออกให้เป็น Cashier's Order หรือตั๋วสัญญาใช้เงินแต่มีบางธนาคารออกใบ รับฝากประจำให้ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงว่าโดยสภาพแท้จริงแล้วเป็นหนี้เงินกู้หรือ เป็นเงินฝาก

เงินให้กู้ยืมชนิดนี้ ไม่มีกำหนดคัอัตราดอกเบี้ยตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่การ ตกกลงกันระหว่างผู้กู้ยืมและผู้ให้กู้ เป็นระยะ ๆ ไป แต่ธนาคารมักคิดดอกเบี้ยเป็นรายวัน

๑. Deposit at Call หรือ Call Loan to Bank

คือ เงินฝากของธนาคาร ณ ธนาคารอื่น เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ จะต้องมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันในการอำนวยความสะดวกการบริการให้แก่ลูกค้าของธนาคาร บัญชีเงินฝากระหว่างธนาคารนี้ เป็นบัญชีที่ตั้งขึ้นเพื่อไว้หักหนี้ ระหว่างธนาคาร จึงอาจเรียกว่าเป็น Clearing account ก็ได้ ดังนั้นถ้าธนาคารที่ฝากเงินไว้กับธนาคารอื่นเกิดความต้องการหรือมีอุปสงค์ในค่านเงินสดก็สามารถไปเบิกเงินฝากธนาคารเหล่านั้นมาได้ทันที จึงจัดได้ว่าเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่งได้ เพราะมีสภาพคล่องสูง แลกเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันที โดยไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น

ธนาคารต่าง ๆ อาจมีข้อตกลงที่จะคิกคอกเบี้ยเงินฝากระหว่างกันนี้ได้ แต่ตามปกติแล้วจะไม่มีมีการคิกคอกเบี้ย เว้นแต่จะเป็นเรื่องการกู้ยืมเงินระหว่างธนาคาร เพื่อหวังคอกเบี้ย

2. ส่วนประกอบของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง

เงินสำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองของธนาคารพาณิชย์ประกอบด้วยสินทรัพย์ที่มีความคล่องตัว (Liquid) และสามารถสร้างรายได้ให้แก่ธนาคารอย่างสูง และอาจจะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้รวดเร็วและไม่ขาดทุนหรือขาดทุนไม่มากนัก คำว่า Secondary ก็แสดงถึงหน้าที่ของมันคือต้องเป็นอันดับที่สอง ซึ่งนับว่าเป็นความจริง เพราะหน้าที่สำคัญของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองคือการเพิ่มเติมสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง ในความหมายนี้จึงจัดได้ว่าเป็นเครื่องป้องกันชั้นที่สองของธนาคาร สินทรัพย์ที่ประกอบอยู่ในสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองนี้จะปรากฏอยู่ในรายการลงทุน (Investment) หรือในบัญชีเงินให้กู้ยืม (Loan account)

การปฏิบัติการของสินทรัพย์สำรองทั้ง 2 ประเภทนี้ อาจเปรียบได้กับการเชื่อมโยงแหล่งเงินทั้ง 2 แหล่งเข้าด้วยกัน สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่

หนึ่ง ประกอบด้วยเงินสดและรายการซึ่งเปรียบเสมือนเงินสดซึ่งค้างไว้ เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของธนาคารในค่านเงินสด และการค้างเงินสดสำรองตามกฎหมายของธนาคาร และสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองมีไว้เพื่อเพิ่มเติมสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่งในกรณีที่ต้องจนเหลือต่ำกว่าระดับปกติ ดังนั้นจะมีความต้องการในสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่ามีความต้องการเงินสดเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียงใด

ปัญหาที่สำคัญของการจัดการธนาคารคือจะต้องมีรายได้พอเพียง และต้องมีสภาพคล่องควบคู่ไปด้วย ธนาคารเป็นธุรกิจที่ดำเนินกิจการเพื่อหาผลกำไรและต้องหาประโยชน์จากสินทรัพย์ที่มีอยู่อย่างเต็มที่ แต่ในขณะที่เดียวกันต้องค้างสภาพคล่องไว้ในระดับสูงด้วย สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ 2 ประการนี้ จึงเป็นการค้างเงินทุนซึ่งไม่ได้มีความต้องการในทันทีทันใดไว้ในสินทรัพย์สำรองประเภทนี้ ซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้แก่ธนาคารและสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็ว

ธนาคารพาณิชย์ถือสินทรัพย์ไว้มากมายหลายประเภท แต่มีบางประเภทรวมทั้งเงินในบัญชีไม่เหมาะสมที่จะจัดว่าเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง ในประการแรกเงินในบัญชีไม่ได้มี Marketability สูง เกี่ยวกับเงินในบัญชีซึ่งสามารถจะพิจารณาถึงความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง ควรจะเป็นชนิดที่มีระยะสั้น มีพันธบัตรรัฐบาลเป็นประกัน เหตุผลสุดท้ายที่ไม่รวมเงินในบัญชีบางประเภทของธนาคารไว้ในสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง เพราะเงินในบัญชีไม่มีคุณลักษณะพิเศษ เช่นที่สินทรัพย์สภาพคล่องมี แต่ธนาคารเห็นว่ารายการเงินในบัญชีเหมาะที่จะจัดเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง สินทรัพย์ทั้งหมดของธนาคารจะขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่ธนาคารให้บริการอยู่ เพราะสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่เน้นนำไปลงทุนในเงินในบัญชี

สินทรัพย์ที่ธนาคารยอมรับกันว่า สมควรจัดว่าเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง คือ

1. เงินตราต่างประเทศในมือ
2. เงินฝากธนาคารในต่างประเทศ
3. พันธบัตรรัฐบาล. (Government Bonds)
4. พันธบัตรรัฐวิสาหกิจ (Government Enterprise Bonds)
5. พันธบัตรของบริษัทที่รัฐบาลค้ำประกัน (Other Bonds Guaranteed by Thai Government)
6. หุ้นของบริษัทต่าง ๆ ในประเทศไทย (Stocks and Shares)

1. เงินตราต่างประเทศในมือ ได้แก่ บรรดาเงินตราสกุลต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากเงินบาท ที่ธนาคารมีใช้หมุนเวียนอยู่ในการดำเนินธุรกิจประจำวัน เพื่อให้บริการด้านการแลกเปลี่ยน ซื้อขาย เงินตราต่างประเทศแก่ลูกค้าของธนาคาร

2. เงินฝากธนาคารในต่างประเทศ ในการดำเนินการธนาคารย่อมต้องสนองบริการด้านต่างประเทศให้แก่ลูกค้าไม่ว่าจะเป็นในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หรือในด้านการค้าด้วย ธนาคารจึงจำเป็นต้องมีธนาคารตัวแทนในต่างประเทศไว้ เพื่อความสะดวกในการติดต่อให้บริการแก่ลูกค้า ธนาคารจึงจำเป็นต้องมีข้อตกลงอยู่กับธนาคารในต่างประเทศไว้สำหรับอำนวยความสะดวกในด้านการโอนเงินระหว่างกัน หรือเป็นตัวแทนเรียกเก็บเงินจากลูกค้าในต่างประเทศให้ ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ในประเทศเกิดจากแหล่งสภาพคล่องขึ้น ธนาคารก็อาจเบิกเงินฝากจากธนาคารในต่างประเทศได้

3. พันธบัตรรัฐบาล เป็นตราสารแสดงสิทธิในหนี้ (Debt Instruments) ระหว่างผู้ออกหลักทรัพย์คือ รัฐบาลไทย ซึ่งเป็นลูกหนี้กับผู้ซื้อหรือผู้ถือหลักทรัพย์ซึ่งจะอยู่ในฐานะเจ้าหนี้ เนื่องจากรัฐบาลต้องการที่จะนำเงินที่ได้จากการขายพันธบัตรที่ออกจำหน่ายนี้ไปใช้ในการลงทุนดำเนินกิจการ รัฐบาล (ผู้ออกหลักทรัพย์) จึงต้องออกหนังสือสำคัญเป็นสัญญาหรือหลักฐานให้ผู้ซื้อหลักทรัพย์ถือไว้ พันธบัตรจึงแสดงถึงความเป็นหนี้สินระหว่างผู้ออกกับผู้ซื้อ หรือผู้ถือพันธบัตรในการนี้ผู้ออกพันธบัตรจะต้องเสียค่าป่วงการหรือจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ถือพันธบัตรระหว่างที่นำเงินก้อนนั้นไปทำประโยชน์ โดยกำหนดเป็นอัตราที่จะจ่ายเป็นอัตราตายตัวเป็น

ประจำปีไป จนกว่าจะครบกำหนดไถ่ถอนคืน (Maturity) ดังนั้นพันธบัตรรัฐบาลจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นหลักทรัพย์ประเภทที่ปลอดตอบแทนคงที่ (Fixed Income Securities)

ในปัจจุบัน พันธบัตรรัฐบาลเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียนประเภทหนึ่งในตลาดหลักทรัพย์ พันธบัตรรัฐบาลเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งในการแสวงหาเงินทุนมาใช้ในการบริหารและกิจการในโครงการต่าง ๆ ของประเทศ นอกเหนือไปจากการใช้นโยบายทางภาษีอากรของรัฐ และการออกหลักทรัพย์ระยะสั้นหรือตั๋วเงินคลัง ปัจจุบันพันธบัตรรัฐบาลที่ออกจำหน่ายมีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่

พันธบัตรเงินกู้

พันธบัตรออมทรัพย์

พันธบัตรลงทุน

พันธบัตรที่กล่าวทั้ง 3 ชนิด มีอัตราดอกเบี้ย ราคาที่ตราไว้ กำหนดอายุการไถ่ถอน และเงื่อนไขอื่น ๆ แตกต่างกันไปในแต่ละประเภท แต่ละรุ่น แต่ที่นิยมนำเงินไปลงทุนในพันธบัตรลงทุนนั้นมากกว่า ซึ่งในปัจจุบันมีอัตราดอกเบี้ย (rate) 9 %

พันธบัตรหรือหลักทรัพย์รัฐบาลเป็นหลักทรัพย์ที่มีความเสี่ยงน้อยที่สุดในบรรดาหลักทรัพย์ต่าง ๆ การลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลจึงมีสินใจด้านปัจจัยต่างกับพันธบัตรหรือหุ้นของเอกชน นั่นคือ Risk premium ค่ากว่าไม่ว่าจะในแง่ของการใช้คืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย หรือในแง่ความคล่องตัวในการซื้อขายเปลี่ยนมือ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ข้อกำหนดในประโยชน์ด้านภาษี ซึ่งดอกเบี้ยของพันธบัตรรัฐบาลได้รับการยกเว้นภาษี

การพัฒนาตลาดหลักทรัพย์รัฐบาล ด้วยในปัจจุบันพันธบัตรรัฐบาลส่วนหนึ่งได้เข้าเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียน ทำการซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งพันธบัตรรัฐบาลเหล่านี้ได้รับความสนใจจากบริษัทสมาชิก และสถาบันการเงินต่าง ๆ ทำให้มีการซื้อขายหมุนเวียนเกิดขึ้นในตลาดหลักทรัพย์อีกด้วย การที่พันธบัตรรัฐบาลเข้าเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียนเช่นนี้ก็ก่อให้เกิดการซื้อขายหมุนเวียนเปลี่ยนมือกันมากขึ้น เพราะการซื้อขายทำได้โดยสะดวกรวดเร็ว ทำให้พันธบัตรรัฐบาลมีสภาพคล่องภายใต้ราคาที่ยุติธรรม ซึ่งเป็น

ไปตามอุปสงค์และอุปทานของหลักทรัพย์ประเภทนี้ แทนที่จะกระทำกันอย่างแยกก่อนโดยธนาคารแห่งประเทศไทยจะขายโดยตรงให้กับสถาบันการเงิน เฉพาะอย่างยิ่งส่วนใหญ่จะได้แก่ธนาคารพาณิชย์ ด้วยจำเป็นที่จะต้องดำรงไว้เป็นเงินกองทุน

"เงินกองทุน" ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 2 คือ "ทุนซึ่งชำระแล้ว ทุนสำรองซึ่งรวมทั้งเงินสำรองอื่นที่ได้จัดสรรจากกำไรสุทธิ และกำไรสุทธิคงเหลือหลังจากจัดสรรแล้วรวมกัน"

4. พันธบัตรรัฐวิสาหกิจ มีลักษณะเช่นเดียวกับพันธบัตรรัฐบาลแต่เป็นพันธบัตรที่ออกโดยรัฐวิสาหกิจ เช่น พันธบัตรของการไฟฟ้าแห่งประเทศไทย, พันธบัตรของการเคหะแห่งชาติ และพันธบัตรขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย เป็นต้น พันธบัตรประเภทนี้มีอัตราดอกเบี้ย ราคาตราไว้ กำหนดอายุของพันธบัตร และเงื่อนไขแตกต่างกันไปตามประเภท และตามรุ่น ดังพันธบัตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น

พันธบัตรของการไฟฟ้า ออกเมื่อปี 2516 อัตราดอกเบี้ย 8 %

ออกเมื่อปี 2517 อัตราดอกเบี้ย 9.5 %

ออกเมื่อปี 2518 อัตราดอกเบี้ย 8.5 %

พันธบัตรของการเคหะแห่งชาติ ออกเมื่อปี 2519 อัตราดอกเบี้ย 5.5 %

พันธบัตรขององค์การโทรศัพท์ ออกเมื่อปี 2519 อัตราดอกเบี้ย 8 %

5. หุ้นกู้ของบริษัทที่รัฐบาลเข้าค่าประกัน หุ้นกู้ถือถือเป็นหลักทรัพย์ที่ไม่มีหลักประกันประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยคุณสมบัติแล้ว ผู้ถือหุ้นกู้จะไม่มีสิทธิเรียกร้องในสินทรัพย์ของกิจการเป็นการเฉพาะ ในกรณีที่เกิดการผูกคอกต้องล้มละลายหรืออยู่ในฐานะที่ไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ ผู้ถือหุ้นกู้ก็จะอยู่ในฐานะเช่นเดียวกับเจ้าหนี้อื่นทั่วไป ความสำคัญของหุ้นกู้จึงอยู่ที่เงื่อนไขหรือสัญญา (Indenture provisions) ของหุ้นกุนั้น ๆ ด้วยว่าเป็นเช่นไร ซึ่งในหลักการจะต้องแสดงถึงการรักษาระดับของเงินทุนค่าเป็นการ (working capital) ของกิจการ ในเรื่องการจ่ายเงินปันผลของหุ้นสามัญ หรือเรื่องการออกหลักทรัพย์ที่แสดงถึงความจำเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันที่จะสร้างความเชื่อมั่นและความคง

ตัวในความสามารถชำระหนี้สินของกิจการ เป็นสำคัญ

หุ้นกู้ที่จัดได้ว่าเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง ต้องเป็นหุ้นกู้ของกิจการที่รัฐบาลเข้าค้ำประกัน ในประเทศไทยขณะนี้ได้แก่ หุ้นกู้ของบริษัท เงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลเข้าค้ำประกันทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ทำให้ผู้ลงทุนลดความเสี่ยงลงได้มาก และหุ้นกู้ของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นหุ้นที่มีความคล่องตัว ซื้อขายกันได้ทันทีในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

6. หุ้นสามัญของบริษัทต่าง ๆ ภายในประเทศไทย เป็นหลักทรัพย์หลักหนึ่งในสองประเภทที่มีการซื้อขายกันอยู่มีปัจจุบันนี้ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หุ้นสามัญของบริษัทต่าง ๆ ที่จะจัดได้ว่าเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองของธนาคารควรจะเป็นหุ้นที่มีการซื้อขายกันอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพราะจะได้มีคุณสมบัติในด้านความคล่องตัว สามารถซื้อขายกันได้ทันทีตามความต้องการ และควรจะเป็นหุ้นที่มีคุณลักษณะสูง (High Quality) ในปัจจุบันนี้ ภาวะการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ไม่ค่อยมีความมั่นคงแน่นอน จึงไม่ควรที่จะนำเงินไปลงทุนให้มากนัก เพราะตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความเปลี่ยนแปลงง่ายมาก (volatile) แต่ในทางปฏิบัติโดยทั่วไป หุ้นสามัญที่ธนาคารต่าง ๆ ค้ำประกันไว้ในบัญชีสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นสองนั้น ธนาคารจะหาซื้อมาได้ด้วยราคาเท่ากับราคาตราไว้ (Par Value) หรือใกล้เคียง ดังนั้นถ้าภาวะตลาดขึ้นป่วน ราคาหุ้นลดลง ถ้าลดลงไม่ต่ำกว่าราคาที่ตราไว้ หรือราคาที่ธนาคารจ่ายซื้อหุ้นนั้น ๆ มา ก็นับได้ว่าไม่ขาดทุน แต่ถ้าราคาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยลดลงจนเหลือต่ำกว่าราคาที่ธนาคารซื้อหุ้นนั้น ๆ มา ธนาคารมักจะยังคงถือหุ้นนั้น ๆ อยู่ไม่นำออกขาย ก็จะมีเพียงการขาดทุนทางด้านกำไรบัญชีเกิดขึ้นเท่านั้น ดังนั้นจึงควรพิจารณาถึงข้อมูลและรายละเอียดในด้านความมั่นคง ฐานะของกิจการนั้น ๆ ให้ดีก่อนที่จะลงทุน เพื่อให้การลงทุนของธนาคารบรรลุถึงวัตถุประสงค์ทางด้านสภาพคล่องและประสิทธิภาพในการชำระหนี้สินแก่ธนาคารด้วย

ความคล่องตัวในการ เปลี่ยนเป็นเงินสด

สินทรัพย์ทุกชนิดที่ประกอบอยู่ในบัญชีสภาพคล่อง ต่างก็มีสภาพคล่องอยู่ในตัวเอง ทั้งสิ้น แต่มีความคล่องตัวอยู่ไม่เท่ากัน มากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่คุณลักษณะของสินทรัพย์ชนิดนั้น ๆ รายการสินทรัพย์ ที่จัดว่าเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง จะมีความคล่องตัวสูง สินทรัพย์ที่มีความคล่องตัวสูงสุดคือเงินสด นอกจากเงินสดแล้วสินทรัพย์อื่นในสินทรัพย์สำรอง อันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่งก็มีความคล่องตัวสูง รองลงไปจากเงินสด กล่าวคือสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็ว และไม่เสียมราคามากนัก

สินทรัพย์ที่จัดว่าเป็นสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง มีความคล่องตัวรองไปจากสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง กล่าวคือ มีความสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินได้ในทันทีเช่นกัน แต่อาจมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องราคาในการแลกเปลี่ยน โดยอาจจะได้ราคาในการแลกเปลี่ยนติดไปจากราคาของสินทรัพย์บ้าง แต่ก็ไม่มากนัก